

Ferge Zsuzsa öröksége és a szociális munka oktatása

Kerekasztal-beszélgetés a Szociális Munka Napja Konferencia keretében

A résztvevők a tanszékalapító, Ferge Zsuzsa hatalmas szellemi örökségéről beszélgettek 2024. november 13-án a Szociális Munka Napja konferencia keretében. A meghívott vendégek segítségével járták körül, hogy az iskolaalapító szociológus, szociálpolitikus hogyan hatott a szociális munka oktatására, a gyakorlatra és elméletre egyaránt.

A kerekasztalban különböző szociális munkás generációk beszélgettek arról, hogy mit jelent számukra Ferge Zsuzsa, illetve az ő tanításai és mit jelent maga a szociális munka, hogyan látják a szakmai jövőjét.

RÉSZTVEVŐK:

Hegyesi Gábor, ELTE TáTK, professor emeritus

Szécsi Judit, ELTE TáTK, egyetemi adjunktus, szociális munkás, szupervizor

Takács Emőke, szociális munkás, coach, gyermek és felnőtt pszichodráma vezető, metamorphoses meseterápiás foglalkozás vezető

Nemeshegyi Noémi Napsugár, Hegyvidéki Családsegítő és Gyermekjóléti Központ, családsegítő

Kovács-Pálffy Anna Margit, szociális munkás

Moderátorok:

Rácz Andrea, ELTE TáTK, egyetemi docens és

Mihály Bulcsú, szociális munkás, Szociális Munkások Magyarországi Egyesülete

A kerekasztal-beszélgetés átiratát készítette és a szöveget gondozta:

Rácz Andrea, ELTE TáTK, egyetemi docens

A kerekasztal-beszélgetés Ferge Zsuzsa köszöntőbeszédével indult, amely a szociális munkás képzés 30 éves évfordulójára készült, melyet később, 2024. november 13-án, a Szociális Munka Napján láthatott a közönség először a *Ferge Zsuzsa öröksége és a szociális munka oktatása* c. szekcióban. A beszélgetést a Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület elnöksége készítette. A beszélgetésért köszönettel tartozunk Hegyesi Gábornak, Hubai Lászlónak és Talyigás Kata-linnak.

„Kedves Hallgatóság, mindenki, akinek köze van a szociálishoz!

Tulajdonképpen ünnepi alkalom ez, hiszen egy 30 éves évfordulót, a szociális képzés 30 éves évfordulóját ünnepelnénk vagy a szociális munka egészének a magyarországi megjelenését, de az ünnep az öröm is meg mindig van benne öröm is.

Mindenekelőtt tényleg és szívből örülök, hogy vagyunk, hogy ennyien vagyunk, hogy a szociális szakma helyet kapott, létjogosultságot kapott és elfogadottságot kapott ebben az országban. Nem lehet csak a globálissal, csak a makróval, csak a csoportokkal foglalkozni. Az egyes ember nélkül nincs társadalom, az egyes ember helyreállítódó emberi kapcsolatai nélkül és valamilyen fajta önfogadás nélkül nincs tisztességes társadalom. És hogy ez így legyen, sok-sok megnyomított embert lehet talpra állítani, ehhez nélkülözhetetlen a szociális munka. Elméletileg a magyar szociális munkás, még egyszer mondom, elméletileg, a mi akaratunk szerint, olyanfajta képzést kap, amelyikben önálló, független döntéseket tud hozni, és amelyekben az állam, az önkormányzatok ellátják megfelelő eszközökkel is, hogy ezeket a szükséges lépéseket meg tudja tenni. Nagyon jó esély volt arra, hogy a magyar szociális munka jó legyen, felszabadító legyen, embererősítő legyen. Még egyszer mondom, megvoltak a módszerek, kidolgozottak voltak, tanítottak voltak, az eszközök pedig mindig valamennyire függőben voltak. Na most ez idáig egy örömteli történet lenne. Sajnos azonban a szociális munkát lehetetlen a politikától függetleníteni. A szociálpolitika már nevében is politika, tehát elkerülhetetlen, hogy minden kormány rányomja a bélyegét, rá is nyomta. És amilyen a kormány volt, olyan lett a szociálpolitikája, sokszor összhangban az eredeti célokkal, ami szegénységscsökkentés, egyenlőtlenségscsökkentés, gyerekesély-javítás. Időnként pedig – és ez a 2010 óta tartó korszak is ilyen – ezek az alapcélok már a szociálpolitikában sem tudnak megvalósulni. A társadalmi mobilitásnak azok a csatornái, amelyek Magyarországon nem működtek rosszul, részben a képzésen keresztül, részben a munkában való előmenetelen keresztül, ezek a csatornák befulladásnak, és már most látszik, hogy a tankötelezettségi korhatár 16. évre lecsökkentése növelte azok számát, akik 18-34 évesek és se állásuk, se iskolájuk, tehát a semmiben vannak. Növeli a lemorzsolódások számát és tulajdonképpen előre jelzi azt, hogy a következő generációban nagyon sokan nem fognak valamilyen képzettségi szinthez kötött munkát találni. Márpedig a képzettségi szinthez nem kötött munkák, részben az automatizálás miatt fogynak, részben ezekre mindig lehet a legolcsóbbakat, a magyar munkaerőnél is olcsóbb, külföldi munkaerőt találni. Úgyhogy ez egy eléggé aggasztó dolog, hogy mi is lesz azokkal a gyerekekkel, akiknek a szüleik majd megélhetési szint alatti pénzt visznek haza, vagy egyáltalán nem jutnak valamilyen ellátáshoz. Válasz erre sajnos nincs.

Az egész kormánypolitikát és így ezt a területet is áthatja a tudással szembeni ellenérzés, a tudás elutasítása. Mindenféle tudások elutasítása, aminek nagyon sok jele van. Az egyik jelzés mondjuk a Magyar Tudományos Akadémia lényegileg felszámolása, ami folyamatosan történik, de a történet vége a Magyar Tudományos Akadémia eltűnése. Ez tulajdonképpen a miniszter, illetékes miniszter már bejelentette. Ugyanilyen a középiskola, a gimnáziumi felvételek még nőnek, de a középiskolai beiskolázás és főleg a felsőoktatási beiskolázás csökken, és ami talán a legfájdalmasabb, a szakképzésben a közismereteknek a súlya minimálisra csökkent. Tehát arra lehet számítani vagy arra akarnak számítani, hogy a munkás ne tudjon információt megérteni. Ha az emberek nem értik az információkat, akkor azt lehet velük tenni, amit egy kormány épenséggel akar. Tehát ez a tudásellenesség a szociálpolitikában is sok módon tetten érhető. Egyelőre folynak a szociálpolitikai képzések és remélem, hogy ez így is marad. A szociális munkásokat

a különböző személyes és nem személyes információk, látogatások alapján nagyon-nagyon sok veszély fenyegeti. Mindenekelőtt arról van szó, hogy az ország egészét, tulajdonképpen a túlnyomó többséget áthatja egy szorongás. Ez a szorongás ma nem attól szorongás, hogy jön a fekete autó és elviszi az embereket, hanem attól szorongás, hogy elveszíthetem az állásomat. Na most a szociális munkások ebben a helyzetben, amikor, ha nem sikerül pénz, állami vagy önkormányzati pénzt szerezniük arra, hogy a családokon valahogy segítsenek, ha nem is közvetlenül pénzzel, legalább azzal, hogy gyerekek iskolázódjanak, hogy a lakást meg tudják tartani, hogy ki tudja fizetni az útiköltséget, ha másutt vállalnak munkát, ha pénzük van, ezekbe tudnak segíteni. És a másik dolog, ami elkezdődött néhány helyen és nagyon remélem, hogy terjed, ez az, hogy a civil társadalom segítségével szerveznek olyan csoportokat, amelyekben a szociális munkás a többieknek segít ahhoz, hogy segíteni tudjanak magukon. A minta, ha jól emlékszem Skóciából jön és talán Izraelből, hogy megszerveződnek városokban is ilyen csoportok. Skóciában elsősorban nőkből, Magyarországon is ennek van nagyobb esélye, mert a nők közösségibbek és jobban szerveződnek és többet tudnak arról, hogy a családoknak segítségre van szükségük. Ez egyáltalán nem tragédia, mert ha a nők megszerveződtek, akkor majd a családok is valahogy jönnek. Tehát elkezdődött egy olyan folyamat, hogy önálló, autonóm gondolkodású és az önkormányzatokkal nem ellenséges, de nem eléggé, hogy mondjam, pénzben segítő viszonyt tartó szociális munkások elkezdenek ilyen csoportokat szervezni, és ha ez tényleg olyan folyamat, ami terjed, és a pillanatban úgy néz ki, hogy a folyamat elkezdődött és lassan-lassan terjed, akkor ez egyrészt a szociális munka szükségességének és elfogadottságának és a gondolatok terjedésének nagyon fontos táptalaja. Másrészt erősíti az egyébként roppantul gyenge magyar civil társadalmat. Tehát itt a szociális munka és a civil társadalom kapcsolatára külön nagy hangsúlyt tennék. Talán ez az a terület, ahol ma más eszközök híján a szociális munkások a legtöbbet tehetnek a magyar társadalom integrálásért és erősítéséért.”

Ferge Zsuzsa 2022, Monoszló

Rácz Andrea: Az első témánk, akár Zsuzsával való személyes találkozások vagy az írásai, az előadásai vagy akár a megtekintett kisfilm alapján, hogy mit adott nektek. A generációk sorrendjében haladunk. Gábor, Téged arra is kérek, hogy helyezd kontextusba Zsuzsa munkásságát és a szociális munkás képzés születését.

Hegyesi Gábor: Amikor készültem a mai napra, rájöttem, hogy Atyaisten, Ferge Zsuzsát 1968 óta ismerem. Közgazdasági egyetem volt az első egyetemen, ahova azért mentem, hogy szociológus legyek, mert akkor még nem volt szociológus képzés, és így belefutottam az akkor fölfutó szociológia leendő csillagaiba. Előző évben alakult meg a Magyar Szociológiai Társaság Hegedűs Andrással az élen és ekkor kezdtük megismerni azokat az embereket, akik ma ennek a periódusnak a szimbolikus alakjai: Szelényi Iván, Kemény István és persze Ferge Zsuzsa. Zsuzsa statisztikus volt, a Központi Statisztikai Hivatalban dolgozott, és onnan került át a Statisztikai Intézetbe. '68 a reform éve, mindenki a reform lázában égett. Én '68. szeptember elsején kezdtem. Nem voltam közvetlenül tanítvány, nem ültem be Zsuzsa szemináriumára, nem adott jegyet, de ahol lehetett, hallgattam én is. Zsuzsa fantasztikusan beszélt: minden mondatát elkezdte, kibontotta, befejezte, gyönyörűen intonált, megfogta az embereket. Szóval nagyon szerettem, ahogy beszélt, és amit beszélt. Ekkoriban Zsuzsának a fő kutatási területe az iskolarendszer volt, mely a mobilitásról szólt, hogy a tehetséges gyerekek föl tudjanak

emelkedni. Akkor alakult meg a Közgázon a Rajk László Szakkollégium, amikor jelentkeztem, ez a légkör nagyon-nagyon fontos volt, tehát ilyen értelemben boldogan tartom magam tanítványának ebben a formában. Aztán egy kicsit komolyabbá vált a dolog, amikor már egyetem után sikerült egy szociológus állást szerezni, majd megírtam az egyetemi doktorit '74-ben. A Bíráló Bizottság Szelényi Ivánból és Ferge Zsuzsából állt, rettenetesen izgultam. Onnantól közeli kapcsolatba is kerültünk, mondhatnám, nem szerénytelenségből, csak a pozíció miatt, pályatársakká váltunk. Zsuzsát lehetett kritizálni, szeretett vitatkozni, és mivel mi egy generációval később jöttünk, a reformkor tagjai voltunk, Zsuzsával nagyon sok vitánk volt ebben az időben. Ő abszolút elkötelezett volt a szocializmusnak az ideája iránt és balról kritizálta a rendszert. Tehát hogy nem elég állami, mert az iskola nem teljesíti a funkcióját, növeli a társadalmi egyenlőtlenségeket. Mi azt mondtuk, hogy ez az állam soha nem fogja másként csinálni, ezért elkezdtek szervezni a civil szektort, a civil szervezeteket. Zsuzsa féltette az ő általa megálmodott szocializmust, nem szerette a SZETA¹-t, nem szerette a LARES²-t, amit mi szerveztünk, és aztán jött a többi civil szervezet. Abszolút nem az állam, hanem az idea mellett volt, az egyenlőség és a mobilitás mellett volt, de ebben a korban ezt az állam ígérte. Zsuzsa kritizálta az államot, de kritizált minket is. Na, aztán még inkább egymás kritikusi lettünk, amikor kezdtük a szociális munkát. A szociológia mellett elmentem félállásba, '74-től a III. kerületi Nevelési tanácsadóba, kvázi család gondozó lettem. És az évtized végén elkezdtek szervezni a szociális munkás képzést, mert hogy van ez a szociálpolitikánk, amiben van pénzügyi rendszer, meg van a természetbeni juttatások rendszere, de ami hiányzik, az a humánszolgáltatás. Tehát kellene valaki, aki ezt tudja, úgyhogy elkezdtek mondani. Zsuzsa nagyon mérges volt a szociális munkára, ő ugyanis kiváló szociológus és nagyszerű szociálpolitikus volt, de nem igazán tudta a gyakorlatot, azt az elméletből tudta, az angol radikális szociális munkát ismerte. Az angol radikális szociális munka a hetvenes években joggal kritizálta a szociális munkát, ami case work volt tulajdonképpen. Ugye az volt a címszó, hogy 'sebtapasz szociális munka', amelyik csak azt segíti, hogy ne fertőződjön el a seb, de nem előzi meg a bajokat. Úgyhogy ezen az alapon nagyon-nagyon kritikus volt a szociális munkával szemben, mi is sokat vitatkoztunk, ugyan mindig nagyon jóban voltunk, tényleg lehetett vitatkozni, figyelt, nem bánta, ha kritikusak vagyunk. Sőt, egyszer írtam egy bírálatot, a Világosságban jelent meg '83-ban³, akkor jelent meg a társadalompolitikáról egy könyve⁴, és pont azt írtam meg, hogy nem lehet ma már a reform időszakban csak az államtól várni a társadalmi problémák megoldását. A piacnak is van szerepe és reméltük, hogy a civileknek is lesz. Sőt, ekkor egy rettentő fontos dolog történt, máig ható eredménnyel, ekkor bízták meg Zsuzsát a szociálpolitika reformja témájú kutatással. És ez volt akkor a harmadik szerep, amiben Zsuzsával kapcsolatba kerülhettem. Megint nem nagyképűségből mondom, de ott kutatótársak lettünk, két anyagot írtunk, mindkettőt Talyigás Katalinnal. Azt javasoltuk, hogy szükség lenne egy általános szociális

¹ Szegényeket Támogató Alap 1979-ben alakult Solt Ottília vezetésével: https://hu.wikipedia.org/wiki/Szeg%C3%A9nyeket_T%C3%A1mogat%C3%B3_Alap

² A Humánszolgáltató Kiszövetkezet 1982-ben alakult Budapesten a 13. kerületben, mint az első nem állami szociális intézmény: <https://kult13.hu/emlektablak/lares-human-szolgáltato-kiszovetkezet/>

³ Hegyesi G.: Szociálpolitika – a szociológus szemével. *Világosság*, 1983/4. 252–253.

⁴ Ferge Zs. (1982): *Társadalmi újratermelés és társadalompolitika*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

ellátószervezetre, ebből lett a családsegítő⁵ tulajdonképpen, a másik pedig, hogy vezessük be a szociális munkás képzést Magyarországon. Hát szerencsére ez is megvalósult, és ez az utolsó szerep, amiben szerencsém volt vele dolgozni. Amikor kint tanultam Ausztráliában, mielőtt befejeztem a dolgozatot, május 31. volt a határidő, pár nappal korábban kaptam egy levelet Zsuzsától, hogy Gábor, gyere haza, csináljuk meg a képzést. '87. szeptember 1-től indult a nulladik évfolyam a szociálpolitikai képzés keretében Budapesten.

Rácz Andrea: Judit nem csak tanítvány volt, de hosszú évek óta oszlopos tagja az ELTE szociális munka alap- és mesterképzésének. Neked mit adott Zsuzsa?

Szécsi Judit: Én 2002-ben végeztem, még abba a képzésben jártam, ahol öt év egyben volt a szociálpolitikusoknak, szociális munkásoknak és a szociológusoknak is, tehát mi az első két évben szociológusokkal jártunk, a harmadik évtől a szociális munkára koncentráltunk. Én inkább Zsuzsa tanítványaival találkoztam, ők voltak az én tanárim és nagyon-nagyon sokat a műveivel, nagyon sokat olvastuk, szinte minden órán előjött. A személyes találkozás a doktori képzésben történt meg, amikor egy nagyon-nagyon emlékezetes órán voltunk: a méltóság címet viselte, érezhető, hogy borzasztó tág a téma és nagyon sok mindenre lehetőséget adott nekünk. Nekem az maradt meg, hogy azon kívül, hogy nagyon jókat vitatkoztunk, nagyon sok szempontból közelítettük meg ezt a fogalmat, és hogy ő iszonyatosan készült mindig ezekre az órákra. Hatalmas teherbírása volt, nagyon alapos volt, soha nem állt volna ki úgy, hogy nem gondolta végig vagy nem nézett utána annak, hogy megalapozza azt, amit mondani akart. Nagyon friss volt, nagyon alázatos volt mindig a szakma iránt, ami nekem fontos példakép, hogy ő mindig nézte, hogy mit tud még tanulni. Pedig mi csodáltuk, hogy mennyi mindent tud, de hogy ő maga ezt mindig nagyon reflektíven kezelte, és hogy az, hogy lehetett vele vitatkozni, az arról is szólt, hogy neki fontos volt az, hogy mindig megkérdőjelezzük azt, amiben vagyunk, hiszen változik a társadalom, és hogy a szociális munka és a szociálpolitika is, ami nekem már úgy jött le, hogy ő szakmailag borzasztó szorosan, kézen fogva bírja elképzelni. És ez nekem nem is nagyon változott, hogy a szociálpolitika és a szociális munka kéz a kézben jár, és nem lehet egymástól függetleníteni. Voltak arról viták 10-15 éve, hogy ez egy szakma vagy két szakma, de az biztos, hogy az én fejemben a két szakma nagyon erősen összefügg, és hogy az a fajta önreflexió nélkülözhetetlen, hogy állandóan nézni kell, hogy a társadalmi változásokra hogyan tudunk reagálni. Ő nagyon be tudta engedni a kreativitást, bátran tudott gondolkodni, én azt hiszem, ez jött át, hogy az összefüggéseket értsük. Tehát, hogy nemcsak a szociális munka és a szociálpolitika jár kéz a kézben, de nem lehet elvonatkoztatni a társadalmi változásoktól, a szociológiától, a jogtól, a közgazdaságtantól, tehát hogy itt vannak piaci működések, és vannak olyan dolgok, amik az embereket mozgatják a fogyasztásuk vagy a választásaik mentén, tehát nagyon sok tudományban kell otthon lenni, kinézegetni, mert azok tudnak muníciót adni nekünk az önreflexióhoz és a kreativitáshoz is, ami valójában a cselekvésről szól, az állandó vizsgálatról, hogy miben is vagyunk mi, és hogy ehhez az ő alázata és embersége nagyon fontos volt nekem.

⁵ „A családsegítő feladata szociális és mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízis helyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára támaszt nyújtani az életvezetési képesség megőrzésében. Ez jelenthet információnyújtást, problémamegoldást, lelki támogatást, vagy ügyintézés is.” Infojegyzet, 2016/55: 2. https://www.parlament.hu/documents/10181/595001/Infojegyzet_2016_55_csaladsegites.pdf/7bf477a6-0ad6-4ff2-a5a3-5550e0508ef2

Takács Emőke: 2003-ban végeztem, sok személyes kapcsolódásom Zsuzsához nem volt az egyetemen. Ugyanakkor valahogy azt éreztem és mind a mai napig nagyon határozott élményem az, hogy ő áthatalta a szociális munkának a képzését és ezáltal hatással van arra, hogyan gondolkodom a szakmáról. Zsuzsának a tanítványaival tanítottak, hasonló tematikával mentünk mi is és sokat olvastunk mi is tőle. Csak ismételni tudom Juditot, hogy a képzés segített kontextusba helyezni azt, hogy hogyan gondolkodik az egyes ember, hogyan működik, és ezt nagyon sok minden befolyásolja. Ezt a fajta komplexitást kaptam a képzésemtől és így Zsuzsától.

Nemeshegyi Noémi Napsugár: Iszonyatosan hálás vagyok minden nagyon fontos gondolkodónak, aki olvasmányosan és érthetően, fogyaszthatóan tudja megfogalmazni a gondolatait, és így Zsuzsának is. Tehát, hogy őt lehetett követni, nagyon könnyű volt rákapcsolódni. Szociális munka alapképzésen végeztem 2017 januárjában, és utána voltam kint gyakorlaton Erasmusszal, így '18 januárban államvizsgáztam. Sajnos nem ismertem személyesen Ferge Zsuzsát. Tulajdonképpen az volt nekem egy érdekes felismerés és tényleg csak ismétlem az előttem szólókat, hogy az egész képzést áthatalta a személyisége és a szociálpolitikai látásmódja és mindenféle kutatásai. Ami nekem nagyon hangsúlyos, az a folyamatos önvizsgálat és kritikai látásmód a társadalomra nézve, az államra nézve, és az, hogy mindezt nagyon alázatosan csinálta, nem tévedhetetlennek állította be magát, hanem hajlandó volt meghallani a felé irányuló kérdéseket, kritikákat is.

Kovács-Pálffy Anna: Én '89-ben születtem, személyesen nem ismertem, nem találkoztam Zsuzsával. Nem is készültem eredetileg szociális munkásnak, előtte pszichológiát és közgazdaságtant tanultam, évekig dolgoztam multiknál. Aztán hatalmas szerelembe estem: először önkéntes lettem a civil szférában és ez beszippantott teljesen. Elvégeztem a szociológiai alapszakot, majd utána elkezdtem a szociális munka mesterszakot, amit még most fogok befejezni. Nekem Zsuzsa abszolút egy alkotó ikon, egy értelmiségi alkotó ikon, aki elképesztően inspiráló és jó példa a jövő szociológusai és szociális munkásai számára.

Nagyon érdekes lavinát indított el bennem a kerekasztalba való felkérésetek, mert ami miatt még nem végeztem a szociális munka szakon, az, hogy négy gyermek édesanyja vagyok és a kisfiam sajnos nagyon betegesen született, most Németországban élünk, a kezelése miatt. Pár éve már tanulmányaim előtt is a szociális szférában dolgoztam és hirtelen átestem a másik oldalra. Nagy álmom volt, hogy szociális munkásként dolgozzak, úgyhogy négy gyerek mellett is mindig megtaláltam a módját, hogy hogyan tudjak kapcsolódni ehhez a szférához. Most, hogy erre a beszélgetésre készültem, interjúkat hallgattam és olvastam Zsuzsával, kitaláltam, hogy Németországból hogyan fogok Magyarországra dolgozni a szociális szférában távmunkában, három-négyhetente hazautazva. Úgyhogy csak jövő ilyenkor fogom tudni elmondani nektek, hogy Ferge Zsuzsa milyen hatással volt rám. És még egy, most, hogy rengeteg interjút néztem és olvastam vele, gyakorlatilag egy olyan megnyugvást adott nekem, hogy igazából az, hogy szociológus vagyok, szociális munkás leszek, az örök „megkérdőjelező” szerepbe helyez engem. Egy örök elégedetlenségi helyzetbe hoz, ahogy olvastam, hallgattam őt, ő is rendszer kritikával illetve mindig az adott korszakot.

Mihály Bulcsú: Nagyon érdekes dolgokat mondatok! Most visszafelé haladunk a generációk sorában és azt szeretném kérdezni, hogy mit jelent számotokra a szociális munka. Az, hogy titeket választottunk, annak az egyik apropója az, hogy mindig szociális munkásnak identifi-

káljátok magatokat, noha más végzettségekkel is rendelkeztek. Tehát szabad asszociációk a szociális munka témára!

Kovács-Pálffy Anna: Számomra ez egy szerelem, bármennyire is furcsán hangzik, a maga impulzivitásával és viharaival együtt. Teljesen más úton indultam el és hihetetlenül jó érzés volt rádöbbsenni arra, hogy igazából van egy hivatásom. Utcásként dolgoztam egy ideig, majd települési felzárkóztatásban, utána a gyerekeim miatt csak adományszervezéssel foglalkozhattam, de remélem, hogy hamarosan vissza tudok térni a szakmámba.

Nemeshegyi Noémi Napsugár: Alapvetően azért jöttem erre a képzésre, mert hivatásként gondoltam erre a szakmára és tulajdonképpen a képzés ezt teljesen megerősítette. A legtöbbet a hajléktalan ellátásban voltam, már diákként is ott kezdtem, viszont fájó volt azt látni, hogy a gyakorlatban sokszor nem minden úgy működik, ahogy kellene. A szakdolgozatom is ebből indult ki, hogy az intézményi érdekek, egyéni érdekek mennyire vannak ellentétben a szakmai értékekkel. Emiatt volt bennem egy csalódás a terepen dolgozva. Jelenleg a XII. kerületi Családsegítő és Gyerekjóléti Központban vagyok, soha nem volt célom, hogy ezen a területen dolgozzak és amikor láttam a hirdetést, nekem az volt a kulcs, hogy egy jó szakmai team legyen, ahol van szupervízió, ahol vannak képzések és ezt itt megkapom. De visszatérve a hivatásra, én úgy élem ezt meg, hogy ez egy folyamatos önvizsgálat, meg a helyem keresése. Abban, hogy ezt a hivatást mennyire lehet jól megélni a jelenlegi magyarországi helyzetben, abban a szakmában, ahol nagyon sok helyen tényleg gondok vannak, akár a gyerekvédelemben vagy akár a hajléktalanellátásban, nekem ez folyamatos helykeresés is. De visszatérve Ferge Zsuzsára meg a képzésre, az mindig egy bátorító dolog vagy a helyemre tevő dolog, hogy ez a kritikai látásmód mennyire fontos, meg az, hogy az egyént ne csak az ő kicsi világából kiindulva vizsgáljuk, hanem a társadalmi háttérével együtt a nagyobb összefüggésekben, és hogy az egyéni felelősségét együtt látva, de tudva azt, hogy egyébként milyen nagyobb folyamatok hatására van ő ott. Ezt azért emelem így ki, mert ez egy alapvető gondolat elvileg, de a gyakorlatban sokszor a szakemberek is elfelejtik, hogy ne bűnbakként nézzenek egy-egy ügyfélre.

Takács Emőke: Én már nem dolgozom közvetlenül ügyfélkapcsolatban, hanem projekteket koordinálok, írom a pályázati beszámolókat, de ezt nem tudnám jól csinálni, hogyha nem ismerném azt, hogy milyen a gyakorlatban. A szociális munka ezt is jelenti, hogy ismerem azt, amiről próbálok írni és forrásokat teremteni. Erről a kérdésről a legelső szó, ami eszembe jutott, az a képesség tétel, valójában mi azért dolgozunk, hogy ne legyen ránk szükség. És szerintem ez egy nagyon fontos dilemma, amit jó, ha tudatosan nézünk szociális munkásként, hogy olyan jóleső, hogy emberileg szükség van rám, és hogy nagyon hálásak tudnak lenni az ügyfeleim. De mi van, ha illet nem mutatnak felém, nem érzem őket annak. Általában az önmaguk érdekeit kevésbé jól képviselőkként dolgozunk. Tehát az, hogy kik fordulnak szociális munkások által nyújtott szolgáltatások felé, és az is egy nagyon érdekes dolog, hogy ezt így hova helyezzük el mondjuk a pszichológus, a mentálhigiénés és egyéb szakmacsoportokon belül. És azt, hogy hogyan találja meg ebben a munkában a sikerélményeket az ember, hogy kapom meg a köszönetet, azt szerintem magunkban kell elrendezni, és ehhez nagyon jó, ha van egy jó csapat, egy jó intézményi háttér. Röviden nekem a szociális munka a képesség tételről szól.

Szécsi Judit: Biztos, hogy hivatás, nekem az identitásom, kutatok, tanítok húsz éve, de a szociális munkás az első, amit magamról mondok. Nekem egy szemüveg is, tehát egy látásmód, mindent ezen keresztül nézek. Addiktológia a területem, nem kifejezetten szociális terü-

let, bár az ellátórendszerben mégiscsak az intézményrendszer, markáns része szociális, és ott is ott vannak az összefüggések: nem lehet csak egyoldalúan nézni vagy azt mondani, hogy az egyén vagy a társadalom vagy a családja az oka az addikciónak, hanem minden együtt, ez a rendszerszemlélet. Bár ez nem azt jelenti, hogy nincsenek válságaim az identitásban, hogy akkor ciki-e ezt mondani vagy nem, hogy szociális munkás vagyok. A válságaimban egyébként az szokott átsegíteni, hogyha az egyéni munkára koncentrálok. Tehát, amit mondatok már többben, hogy rendszerkritikusak vagyunk, és hogy mindig egy ellenzéki szemüvegben vagyunk, szerintem nem baj, de ezt nehéz kibírni, hogy mindig bolhás kutyaként morgunk. Ez a dolgunk szerintem, de a kritikában az is benne van, hogy a mi működésünkkel kapcsolatban mennyire vagyunk kritikusak. A rendszert nagyon könnyű kritizálni, de hogy mi az, amit én vagy mi tehetünk. És akkor az, ami a válságból vissza szokott rángatni, az az egyéni cselekvés. Amikor szupervízorként is dolgozom, azt szoktam mondani, hogy jó, érték mindent és borzalom minden, de hogy TE mit tudsz csinálni, és magamtól is ezt szoktam kérdezni, hogy jó és ÉN mit tudok tenni Pistivel meg Katival? Nem érdekel, hogy ki mit vár el tőlem, hogy mit beszél, de én hogy tudom őt az elveim mentén segíteni. És akkor ez általában visszaránt, mert azt gondolom, hogy még mindig sokat lehet egyéni szinten tenni. Akkor, amikor becsukom az ajtót és ketten vagyunk, akkor rajtam múlik, és nagyon sok múlik rajtam, és tudom, hogy az értékeken, a szemléleten, amit én beviszek az egyéni munkába, hogy mi történik vele, hogy képessé tudom-e tenni, hogy elfogadom-e az ő méltóságát, hogy nekem mi a szerepem abban, hogy öneki jó vagy nem jó. Ezt értettem az önreflexió, saját kritika alatt. Ezt iszonyú fontosnak tartom, kicsit fontosabbnak is, mint a rendszerkritikát. Tehát igen, mindig széllel szemben vagyunk és mindig magunkkal szemben is vagyunk, és akkor azokat kell megtalálni, akik, amik átsegítenek ezen.

Hegyesi Gábor: Igazából a szociológiában való csalódásom az oka, mert hogy kétféle élményem volt a Szövetkezeti Kutatóban, leadtam a kutatási jelentést, a párttitkár elolvasta, áthúzta, 'rendszerellenes', betette a fiókba. Vagy megjelent és akkor azt éreztem, hogy na és akkor mi van? Ki olvassa, hol lesz hatása? Iszonyúan el voltam keseredve és szerencsémre a középiskolai tanárnőmmel baráti viszony maradt fenn, panaszkodtam és egyszer azt kérdezte, hogy nem volna kedved családgondozónak lenni? Hát ez egy izgalmas kihívás volt, ma visszagondolva Atyaisten, hályogkovács módon, fogalmam nem volt, hogy kell csinálni. Voltak is mély gödrök. Első kliensem például fölkötötte magát. Méreihez jártam önismeretbe és azt mondta, ne hagyja abba a szakmát, tanuljon! Belefutottunk azokba a helyzetekbe, amiknek aztán nevet adtunk, olvastunk is akkor már, például amikor beszélünk egymással, a kommunikáció az olyan, hogy nem én döntök, hanem ő dönt vagy beszéljük meg közösen. Szóval egy csomó dolgot fölfedeztünk, remélem, átmegy a képzésben, mindezt mi annak idején nem tudtuk. Szóval biztos millió hibát követhettem én is el, de hozzáteszem, hogy ez a véletlen számomra sorsfordító volt: fölismertem, hogy ez az, amit szeretek csinálni. Elképesztő élmény! Megnyerni a másik bizalmát és úgy belépni az életébe, hogy együtt jobb lesz. A végén legalábbis nem lesz rosszabb, vagy ha jól megy, akkor jobb lesz valamilyen módon, belső és külső forrásokat szerezni, beszélgetni, kitalálni, gondolkodni, erőfeszítést tenni, egyszerűen az ember repül. Ez egy fantasztikus szakma, szerintem a legcsodálatosabb, mert minden benne van, a teljes élet: ember, társadalom meg még minden, ami a kettő között van.

Rácz Andrea: Ha már nálad a szó, jöjjön a következő témánk, a képzés. Nálad úgy hangzik, hogy mit tud adni a szociális munkás képzés? Oktatóként hogy éled ezt meg?

Hegyesi Gábor: Zsuzsával kapcsolatban többen elmondtátok és abszolút egyetértek ezzel, hogy nagy szerencsénk van, mert egy olyan formátumú ember élt pont akkor, amikor a szociális munkás képzés reálissá vált, aki a maga tekintélyével, óriási tudásával, politikai kapcsolataival – ez is fontos volt, igen – erőt és háttérrel adhatott. Visszacsatolnék, amiről beszéltem Zsuzsával kapcsolatban, hogy nem szerette a hetvenes években a szociális munkát, és hogy nem csak lehetett vele vitatkozni, de meg is tudta változtatni a véleményét. Hihetetlenül rugalmas tudott lenni, azt is tudta mondani, igazad van, erre nem gondoltam. És a szociális munkával kapcsolatban pontosan ez történt. Amikor találkozott a szociális munka új koncepciójával, tulajdonképpen a később általánossá vált általános szociális munka koncepcióval, ami túllépett a hetvenes években okkal kritizált eszmunka jellegű szociális munkán, hiszen a szociális munka szociálpolitika nélkül félkarú óriás. Nagyon fontos a személyes kapcsolat, de kéz a kézben a szociálpolitikával, hiszen az biztosítja a forrást a szociális munka számára, az biztosítja a mobilitási lehetőséget, az biztosítja az egyenlőtlenségek csökkentésének a lehetőségét. Az biztosítja, hogy egyáltalán tudunk prevencióra gondolni, hogy emberek ne kerüljenek ugyanabba a szociális helyzetbe, mint azelőtt. Zsuzsa nagyon harcolt a szegénygondozás ellen, nincs szegénygondozás, ha van normális szociálpolitika. Tehát nem kell szembe állítani a szociológia és a szociális munka megközelítési szempontjait, mert ez két megközelítés, mindegyik a maga területén megállja a helyét. Ez volt szerintem a kulcsa annak, hogy szövetséget tudtunk kötni, és így állt Ferge Zsuzsa a szociális munkás képzés bevezetésének az élére. Igazából nekem a gyakorlati képzés csodálatos volt, és egy másik nagy ajándék, hogy a szociális munkás képzésben oktatóként is részt vehetek a mai napig.

Rácz Andrea: Judit, kettős minőségben is kérdezlek, hogy mit ad a képzés?

Szécsi Judit: Azt hiszem, azt szeretném átadni, amit én is kaptam, a képzésben a legfontosabb a szemlélet és az értékek. Ez egy posztmodern tudomány, a szociális munka mindenhol összehyűíti azokat a tudásokat, - a kompetencia határait tartva -, amivel el tud igazodni a világban. Akik a szociális munkás képzésbe járnak, számukra fontos az etika, az autonómia, a méltóság, az emberek pozitív irányú változásába vetett hit. A szemlélet. Az értékek mellé a konkrét tudások is fontosak: mit csinálók én azzal az emberrel és annak milyen hatása van? Az, hogy én hogy veszek részt, ezek a szaktudás vagy módszertanok, amiket igyekszünk átadni, és hogy ezek mit jelentenek a gyakorlatban? Hogy szűröm ezeket a tudásokat, információkat, annak mentén, hogy nekem mi a megélesem az életemben, hogy milyen puttönyaim vannak. Szerintem ez abszolút a szakmatanulás része, hogy ezeket megértsük, hogy milyen háttérrel jövünk, a mi sérüléseink hol szólnak bele abba, ahogy a kollégákkal, egymással és a kliensekkel bánunk. Alapvetés ez a fajta önismeret, ami nem csak a képzésnek a része. Mindenhol van készségfejlesztés, személyiségfejlesztés, de ez nem tud a képzés berkein belül száz százalékgig megvalósulni. Amit fel kell vállalni a képzésnek, az az, hogy nem véletlenül vagyunk itt, fel kell ismerni, hogy mi az a háttér, amit hozunk.

Takács Emőke: Nem csak koordinálok, hanem nagyon sok sapkám van, gyerekekkel és csoportozással is foglalkozom. Mindig a szociális munkás képzettségem az első, amit felsorolok, erre épült rá az összes többi. Egyébként az is szerintem nagyon érdekes, hogy ahány képzőhely, annyiféle, mindegyiknek van valami specifikuma, ami ott náluk jelenik meg. Nagyon sok szelete van a szakmának és így a képzésnek is. Segítő szakma vagyunk, igyekszünk személyes életünkben is magunkra reflektálni, igyekszik a szakma is önmagára és a szűkebb-tágabb környezetre reflektálni és sokszor mégis nagyon nehéz az intézmények, szervezetek közötti kap-

csolódás, mert mégiscsak emberből vagyunk, és mégiscsak azokon a szinteken dől el nagyon sok minden.

Nemeshegyi Noémi Napsugár: A szakmára már hivatásként tekintettem, amikor felvételiztem. Nekem nagyon megerősítő és olyan élmény volt maga a képzés, hogy a helyemen vagyok és hogy jól választottam. Általánosabban megfogalmazva tényleg azt adta, hogy a világnak egy ilyen valóságosabb és jobb megértése. Azt is adta, hogy elkezdjek önismerettel foglalkozni, a saját személyiséggemmel, a saját érintettségemmel, hátteremmel. Ugyanakkor azt gondolom, hogy erre a képzés nem biztos, hogy elég. Tehát, ezzel folyamatosan kell dolgozni.

Azt gondolom, hogy ma is ide járnék, erre büszke vagyok. Még a képzéshez elmondanám, hogy a két nagy gyakorlat mellett nagyon jó lenne, ha lenne több rövidebb gyakorlat. Sok szó esik az alkalmasságról, aminek így visszanézve örültem volna, mert tényleg kollegiális, akár baráti kapcsolatok tudnak kialakulni a tanszéken, és nem tudom, hogy mennyire bevállalható a tanárok részéről, de szerintem, ha van egy bizalmi kapcsolat egy-egy diákkal, akkor szerintem lehetne afelé terelni, hogy adott személynek milyen terápiára vagy önfejlesztésre lenne szüksége. Ezt saját magamra vonatkoztatva mondom, én lehet, hogy örültem volna, és egy-egy dolgot már hamarabb elkezdek. Még egy dolog jutott eszembe, a kritikai látásmód, amit tényleg abszolút fel is erősített bennem a képzés, alapvetően jó, de kellene mellé az asszertív kommunikáció, hogyha szembesülök a terepen való nehézségekkel, hogyan lehet frissen diplomázottként jól képviselni az értekeinket, véleményünket és nem rögtön elcsüggedni.

Kovács-Pálffy Anna: Nem ismételve az előttem szólókat, azt kiemelném, hogy egy rendkívül megtartó közeget adott. Mind személyesen, mind szakmai kapcsolatokkal, mind civil szervezeti kapcsolatokkal. Amikor gyakorlatilag átestem a másik oldalra és megtapasztaltam, hogy milyen a rendszerre szorulva átélni a dolgokat, rengeteg kolléga tudott segíteni, illetve eleve volt egy rálátásom a rendszerre, ami sokat jelentett.

Mihály Bulcsú: Hogyan látjátok mindezek fényében a szakmai jövőjét? Visszafelé haladunk újra.

Kovács-Pálffy Anna: Rövid leszek: az elmúlt hónapok személyes tapasztalatai alapján örületes különbségeket élek meg a német és a magyar rendszer között. Egyrészt örülök, hogy a német rendszer hasznélvezője vagyok, máskor viszont iszonyatosan kétségbe tudok esni a magyar helyzetet látva, úgyhogy tovább is adom a szót.

Nemeshegyi Noémi Napsugár: Ferge Zsuzsa gondolataiból és a jelenlegi állami helyzetből kiindulva nem tudom, hogy mennyire lehet pozitívnak lenni, de az egyes munkahelyeken, mindenki a saját helyén akkor tud jól működni, az lenne a jó, hogyha olyan szakmai közösség lehetne, ahol van szupervízió, számíthatunk egymásra. Nyilván ennek egy része anyagi kérdés, de nagyon nagy része a szemléletben, hozzáállásban rejlik, és ebben a folyamatos reflexió, ösztentartás szerintem sokat segítene. És hogyha lenne párbeszéd egy-egy területen belül és az intézmények között, de akár a különböző szakterületek között is.

Takács Emőke: Nekem az a gondolatom, hogyan tudjuk egyébként a cél, az ügy érdekében a saját kapcsolódásainkat a szervezetek szintjén jobban működtetni. Nagyon fontos lenne a transzparenciának az erősítése. A szociális munka jövőjéről mindig eszembe jut az a videó⁶, amit nagyon sok évvel ezelőtt egyetemista hallgatók készítettek, az akkor még Moszkva téren,

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=rFN9uRmjK5I>

hogy mi a szociális munka és mit csinálnak. Nem lepődnék meg, hogyha ma is nagyon hasonló válaszok születnének. Szerintem ez egy nagyon speciális tudás, és ha van arra lehetőség, hogy beemeljük elemeket, én úgy hívom, hogy amit a forprofit szektor használ, az megtámogatná a szakma presztízsét, elfogadottságát, merthogy nem tudjuk jól reklámozni meg eladni magunkat szakmaként.

Szécsi Judit: Én nagyon hullámzó vagyok ebben a kérdésben. Van, amikor azt gondolom, hogy a szétesés határán vagyunk és föl van húzva a szakma. Beszéltünk a képzésről, de a szociális munkakörben dolgozóknak nagy százaléka nem rendelkezik szociális munkás végzettséggel. Aztán jön a kérdés: hol van itt az önreflexió? Nem lehet Judit, hogy nem vagy elég rugalmas és a változások szelét nem érted? És lehet, hogy most kellene kreatívan megújulni! És hogy a megújulás nem biztos, hogy rossz. Amibe én kapaszkodni tudok, hogy sok jó szociális munkással találkozom a terepen, attól függetlenül, hogy mi a végzettségük. Persze az mindig kérdés, hogy meddig kell asszisztálni egy nem működő rendszerhez.

Ami nekem még vigasz az egyéni munkán kívül, hogy gyakorlatilag a szociális munka kétvált, és van egy, az állami rendszerekben végzett szociális munka, ami egy picit másabb elvárásoknak kell, hogy megfeleljen, és ott vannak a civilek, ahol a kreativitás jobban kiélhető, rugalmasabbak. Egyetlen vigasz lehet az állami rendszeren belül, hogy a személyközi kapcsolatban mi történik, és ez a szociális munkáson múlik. Az eszközök, a források tényleg szűkülnek, nehéz látni, hogy hova lehet tovább delegálni, hisz a szociálpolitika azért is nagyon fontos a szociális munkának, mert anélkül nem tud mit tenni. Ha nincs együttműködés vagy nem tudja hova delegálni az ő kompetenciahatárán túl lévő feladatokat, akkor érdemben nagyon nehéz lépni.

Hegyesi Gábor: Nagyon nagy a baj és nem csak náluk nagy a baj. Ez a szélsőjobb felé forduló világ politikailag is elég nehéz és szociálpolitikailag is, mert elnyomással kezelni a szociális problémákat és nem humanisztikus, felemelő, egyenlősítő, képessé tevő megoldással. Mondhatnám, hogy politikailag az 1930-as évek problémája előkerült száz évvel később. A '30-as években győzött a náciizmus, és most az a mi feladatunk, hogy ne győzzön még egyszer. Ez a szakmánkban hihetetlenül nagy nyomást, de esélyt is ad, példa előttünk, legalább tíz éve Németországban küzdenek a szociális munkások megvédeni a szakmát⁷. Én hiszek benne és optimista vagyok. Egy nagyon nehéz időszakra kell felkészülnünk, ebben az időszakban meg kell védenünk a szakmát, de nem vagyunk fegyvertelenek. A szociális problémák kezelése mindig téma volt az emberi társadalmakban, így ez a hatalomnak is téma. A német hatalom is meg a török, még az orosz hatalomnak is kell valamit csinálnia a szociális problémával küzdő emberekkel. És mi itt vagyunk, nem lehet átlépni ma már a szociális munkát. Tehát azt kell kitalálnunk, hogy a most már több ezer végzett ember, de ha nem is végzett és nem is képzett, de egyet ért, hogy a nehézségekkel küzdő emberek figyelmét felhívja az elnyomásra. Ebben a szociális szakma, a professzionális szociális szakma a következő módon tud eljárni: van a tudás, érték, a szakmára felkészült személyiség és a készségek és be kell emelni a politikai rendszerek elemzésének a kérdését. A sok nemzetközi példa nagyon sok lehetőséget ad. Az értékekben

⁷ Lásd bővebben: Wéber J. – Gille, C. – Krüger, C.: A szélsőjobboldal befolyása a németországi szociális munkára: szisztematikus támadások és napi eltolódások. *Párbeszéd*, 2022/2. <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/12218/10815>

szerintem semmit sem kell változtatni, tehát, ami az Etikai Kódex⁸ lényege és koncepciója, az tökéletes. A professzionális személyiségben annyiban kell változtatni, ahogy valamilyen módon a kudarcotűrő képességünket fejleszteni kell, mert több a kudarc. A készségekben pedig annyiban, hogy – és ez egy paradigmaticus váltás – a jóléti államban kidolgozott szociális munkának az alapkonceptiója, hogy a befizetett adókból a szociálpolitikán keresztül az állam biztosítja a szociális problémák megoldását. Ott van forráshiányunk, tehát plusz forrásokat kell teremteni, a civilekből, magánadományokból, tehát ilyen készségeket is kellene tanítanunk, és a face to face kommunikációban is hatalmas eredményeket lehetne elérni.

Mihály Bulcsú: Köszönjük nektek ezt az izgalmas beszélgetést! Most megkérdezem tőled is, hogy neked mit adott Zsuzsa és hogy tudsz kapcsolódni a beszélgetéshez?

Rácz Andrea: Szociológus vagyok, de nagy tisztelője a szociális munkásoknak. Judithhoz hasonlóan a doktori képzésben találkoztam személyesen először Zsuzsával, előtte csak legendaként olvasmányokból, és utoljára is személyesen egy doktori védésen. Egy idézetet hoztam Zsuzsától a mai napra készülve: „A tudomány nem állandó, mert a tudománynak követnie kell azt, ami van.” – nekem ez a szociális munkában, szociálpolitikában, gyermekvédelmi kutatásokban fontos gondolat, amit Zsuzsától tanultam, hogy mindig az aktualitásokkal foglalkozzak. És egy másik gondolat, Zsuzsáról nem lehet a nagy tanítványai nélkül gondolkodni, és eszembe jutott Krémer Balázs, aki a mai napról is nagyon hiányzik. 2015-ben a *Beszélő*ben jelent meg egy tanulmánya⁹, amiben az EMMI-szótárát elemezte Balázs és néhányat kigyűjtöttem nektek, hogy miket nem lehet használni és mi lett helyette: esélyegyenlőség, helyette van az esélyteremtés, a rászoruló, helyette van a segítségre szoruló, de közben betiltották a Zsuzsa egyik kulcsfogalmát, a szegénységben élő, helyette viszont van a rászoruló, amit néhány passzussal korábban cenzúráztak. Nem használhatjuk már a szegregált fogalmát, van a periférikus helyette. Betiltották a családon belüli erőszakot, helyette már csak kapcsolati erőszak van. Nincs felzárkóztatás, befogadás, már csak felzárkózás van. Zsuzsa sokat használta a segély fogalmát, ez is már csak támogatás lett. Attól tartok, hogy azóta tovább bővült ez a lista.

És hajrá szociális munka! Amit kihangosítanék én is, az a láthatóság, szerintem most az a kulcs, hogy képesek vagyunk-e akár a képzést megújítani és láthatóvá tenni, hogy mire képzünk, és akár mindazt, amit képzettséggel vagy képzettség nélkül, de ezen a területen dolgozók csinálnak.

És neked, Bulcsú, mit adott Zsuzsa és az ő szellemisége?

Mihály Bulcsú: Két óránk volt az egyetemen, amin ott volt, én kicsit előítéletesen érkeztem, mert Pik Katalinért rajongtunk, és megjelent egy idős hölgy 6 darab napilappal, és lenyűgöző volt a műveltsége. Ha nem is értek egy emberrel egyet, a műveltséget, felkészültséget mindig elismerem. Nekem a szociális munkás identitásom nagyon fontos, és az a mottóm, hogy nem akarok olyan országban élni, ahol a szegények pénzén lesznek gazdagok az emberek. És hogy ezt hogyan lehet megfogalmazni a hallgatók felé, de akár a baráti társaságom felé, akik nem mindig értik, hogy kik is a szociális munkások. Zsuzsában volt eleinte egy kis civil-ellenesség, és nekem a Bagázsnál és a Kontúr Egyesületben eltöltött éveim, és több civil szervezet azt tanította, hogy hogyan kell hangot adni, hogy igen, ez az állam feladata, és valahogy

⁸ Szociális Szakmai Szövetség Etikai Kódex, 2022. https://tamogatoweb.hu/letoltes2022/etikai_kodex_2022.pdf

⁹ <http://beszelo.c3.hu/onlinecikk/szo-szo-szo>

rá kell venni az államot a cselekvésre. Zsuzsának volt egy gondolata, hogy felvehetünk négy-öt-ezer szociális munkást, de a mennyiség az nem lesz minőség. Tehát, ha nem adunk a rendszerbe eszközöket, tudást, akkor az annyit is ért. Szomorú, hogy ma ez a minőség. De kellenek elkötelezett szakemberek és lesz majd egyszer egy olyan ország, aminek erre szüksége van. Jövőre is lesz Szociális Munka Napja, gyertek!

Rácz Andrea: Köszönjük a beszélgetést és hogy jöttetek!